

MUNZIM ZAMONDOSHI AYNIY XOTIRALARIDA

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.025>

*Beshimov Maqsud Komilovich,
Buxoro tarixi kafedrası o'qituvchisi, Buxoro Davlat Universiteti*

МУНЗИМ СОВРЕМЕННОКИ В ПАМЯТИ АЙНИЙ

*Бешимов Максуд Комилович,
Бухарский государственный университет, преподаватель кафедры
История Бухары*

MUNZIM CONTEMPORARY IN THE MEMORY OF AYNIY

*Beshimov Maqsud Komilovich,
Bukhara State University History of Bukhara department teacher*

Annotatsiya: Mazkur maqolada XX asrning ma'rifatparvar jadidlaridan biri bo'lgan Mirzo Abdulvohid Munzimning hayoti va faoliyati bilan bog'liq bo'lgan ayrim lavhalar Sadridin Ayniy asarlaridagi parchalar orqali yoritib berilgan. Jumladan, Munzimning yoshligi, uning Ayniy bilan birinchi uchrashuvi, Ahmad Donishning asari to'g'risidagi xulosalari bayon qilingan. Maqoladagi ma'lumotlar asosan Sadridin Ayniyning asarlariga tayanilgan holatda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Mirzo Abdulvohid Burhonov, Sadridin Ayniy, Sharifjon Maxdum (Sadri Ziyoy), "Qisqacha tarjimai holim", "Esdaliklar", Ahmad Donish, "Navodir ul-vaqoe", yangi usul maktab, "Tojik adabiyoti namunalari", nashriyot va matbuot

Аннотация: В этой статье некоторые отрывки, связанные с жизнью и творчеством Мирзы Абдулвахид Мунзима освещены отрывками из произведений Садриддина. В частности, описаны юность Мунзима, его первая встреча с Айни, его выводы о творчестве Ахмада Дониша. Информация, содержащаяся в статье, в основном основана на работах Садриддина Айни.

Ключевые слова: Мирзо Абдулвахид Бурхонов, Садриддин Айни, Шарифджон Махдум (Садри Зиё), «Краткая биография», «Воспоминания», Ахмад Дониш, Навадир-уль-Ваку, школа нового метода, «Образцы таджикской литературы», Издательство и печать

Annotation: In this article, some passages related to the life and work of Mirza Abdulvahid Munzim, are covered in excerpts from the works of Sadridin. In particular, Munzim's youth, his first meeting with Ayni, and his conclusions about Ahmad Donish's work are described. The information contained in the article is mainly based on the works of Sadridin Aini.

Keywords: Mirzo Abdulvohid Burhonov, Sadridin Aini, Sharifjon Mahdum (Sadri Ziyoy), "A Brief Biography", "Memories", Ahmad Donish, "Navodir ul-Waqoe", new method school, "Samples of Tajik literature", publishing house and press

1. Kirish va dolzarbligi. XX asr ma'rifatparvarlaridan biri, davlat va jamoat arbobi Mirzo Abdulvohid Burhonov Buxoroda tug'ilgan. Dastlabki ta'limni ham aynan ko'hna va qadim Buxoro shahrida oladi. XIX asrning 90-yillaridan Abdulvohid Burhonov Munzim taxallusi bilan ma'rifiy she'rlar yoza boshlaydi, keyinchalik esa amaliy faoliyatida ham ma'rifatparvarlik bilan shug'ullanadi. XX asrning birinchi o'n yilligida Munzim yangi usuldagi maktab ochish uchun harakat qila boshlaydi. Buxorodagi dastlabki jadid maktabining ochilishi ham uning nomi bilan bog'liq. Munzim faoliyatini o'rganish bugungi kunda keng suratlarda amalga oshirilmoqda, shuni inobatga olib, uning ilmiy faoliyati yoritishni maqsad qildik.

2. Metodlar va o'rganilish jarayoni. Abdulvohid Burhonov – Munzim faoliyati asosan sovet tuzumi davrida tojik adabiyotining yirik vakili, adabiyotshunos

olim S.Sh. Tabarov tomonidan o'rganilgan va bir necha maqola va risolalar e'lon qilingan. "Munzim-jadidlar harakatining ko'zga ko'ringan arbobi hayoti va ijodi" nomi ostida Dushanbeda Irfon nashriyotida 1991 yilda nashr qilingan.

Shuningdek, yangi tadqiqotlar sirasiga Y. Manzarov va D.Ro'ziboyevlarning "Turkiya jadidlari merosida tarbiya" maqolasini ham kiritish mumkin. Ozodlik uchun kurashgan fidoyi jadidlarning hayoti biz uchun namuna, ularning hayotini o'rganish, yoshlarni mustaqillik, vatanparvarlik, millatparvarlik, insonparvarlik ruhida tarbiyalash muhim, shuning uchun ularning kurash yo'lini o'rganish zarur. Ushbu maqolada Mirzo Abdulvohid Burhonov (Munzim) ning ma'rifat sohasida olib borgan ishlari, uning ijodida ayrim aloqa va hamkorlik qilgan zamonaviy ma'rifatparvarlarning qarashlari yoritilgan.

Islamova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa asosan, ma'rifatparvar olimning dastlabki faoliyati jadidlar faoliyati negizida keltirilgan bo'lib, Munzimning Buxoroda olib borgan ta'limga oid qiziqishlari va kichik islohotlari yoritilgan.

3. Tadqiqot natijalari. Ma'lumki, Buxoro inqilobiy harakatida xalqning turli tabaqalaridan namoyondalar faol ravishda qatnashdilar. Ushbu namoyondalar xalqqa maorif - ma'rifat tarqatish hamda omma ongini uyg'otishda muhim rol o'ynadilar. Shunday ma'rifatparvarlardan biri Munzim - Mirzo Abdulvohid Burhonovdir.

Mirzo Abdulvohid Burhonov haqida Sadriddin Ayniy o'z asarlarida – "Buxoro inqilobi tarixi", "Tojik adabiyoti namunalari", "Qisqacha tarjimai holim" [6, 75] va "Esdaliklar" da katta hurmat bilan yozadi, uning yorqin obrazini yaratadi.

Mirzo Abdulvohid Burhonov (adabiy taxallusi Munzim) 1294 hijriy (1877 milodiy) yilda Buxoro shahrining Salohxonona guzarida tug'ildi. Uni qozi Sharifjon Maxdum (Sadri Ziyoy) uyiga keltirib qo'yadilar hamda u shu uyda xizmat qilib, tarbiya ko'radi. Ayniy "Qisqacha tarjimai holim" da u haqida shunday yozadi: "Mirzo Abdulvohid menga o'xshash ota-onasiz yetim va qarindoshsiz ekan. Otasining bir qadrdoni "Bola ko'chada qolib daydilanib yurmasin, bu yerda biron narsani o'rganib olar", deb qoldirib ketgan ekan. U kelajakda qozixonona mirzasi bo'lish umidi bilan xat va vasiqa yozishni mashq qilardi. Kiyimini esa otasidan qolgan merosdan qilar edi. U merosni birovga omonatga qoldirgan edi". Ayniy Munzim haqida o'z asarlarida bir necha marotaba eslatib o'tadi. [4, 145]

Ayniy va Munzimning birinchi tanishuvlari 1889-yilda Shofirkon tumanining Mahalla qishlog'ida yuz bergan edi. Sadriddinning akasi Muhiddin xo'janing ustoz mullo Abdusalom bu qishloqdagi o'sha davrning obro'li amaldori, shoir va tarixchi Sharifjon Maxdumni mehmonga chaqirgan edi. [3, 20] Shu mehmondorlikda Muhiddin xo'ja va Sadriddin ham keladilar. Sadriddin hovli supasida samovarga o't qo'yib, choy damlash bilan band edi. Mehmonxonadan o'zi tengi bir bolaning chiqib "baytbarak'ka uni chaqirgani, bu musobaqada Sadriddin g'olib chiqib, Sharifjon Maxdum e'tiboriga tushgani bilan bog'liq edi.

Sadriddinni Buxoroga olib kelib madrasada o'qitganlarida uni Sharifjon Maxdum uchratib, o'z uyiga taklif qiladi. Ayniy bunda bir yilcha xizmat qilib yurgan paytida Mirzo Abdulvohid bilan yaqin aloqada bo'ladi. Bu yoshlar shu hovliga kelib turadigan Buxoroning shoirlari va olimlari suhbatlaridan bahramand bo'ladilar. 1900-yilda Sharifjon maxdum Ahmad maxdum Donishning "Navodir ulvaqoe" kitobining qo'lyozmasini qo'lga kiritib, undan bir nusxa ko'chirishni mirzo Abdulvohidga topshiradi. [7, 148] O'sha kezlarda Mirzo Abdulvohid G'oziyon guzaridagi Mulla Muhammadsharif madrasasida yashagan. Kitob ko'chirilgandan keyin Sharifjon maxdum ko'chirilgan nusxani asl nusxaga – muallif qo'lyozmasiga chog'ishtirib chiqish uchun Ayniydan iltimos qiladi. Bu kitobda Ahmad Donish Buxoro amiri, vaziri va amaldorlari hamda ulamolarning xalqqa o'tkazayotgan jabr-zulmlarini, madrasalarni, o'sha davrda o'qitiladigan bilimlarni tanqid qilgan edi. Shuningdek, muallif turli kasb-hunarlar, oila va nikoh munosabatlari,

uylanish urf-odati, xotinni taloq qo'yish va boshqalar haqida gapirgan, tanqidiy mulohazalarni ifodalagan. "Bu kitob, - deb yozadi S.Ayniy, - bizga shunchalik ta'sir qildiki, bizning amir, vazir, mullalarga va umuman o'sha davr hayotiga qarashimiz deyarli batamom o'zgardi".

Sadriddin Ayniy "Tojik adabiyoti namunasi" da Munzim haqida bunday yozadi: "Mirzo Abdulvohid Munzim Buxoro inqilobi rahbarlaridan biridir. Birinchi marta Buxoroda yangi usul maktab ochib muallimlik qilgandir, bugungacha shu maslagini davom qildirmoqda. Munzimning o'tli inqilobiy she'rlari ham borki, majmuaning ("Tojik adabiyoti namunalari" ning – S.A.) 3-qismidan joy olgan".

Mirzo Abdulvohid Munzim 1927-yilda Dushanbega borib, nashriyot va matbuot ishlari bilan shug'ullanadi. 1932-yilda nafaqaga chiqadi. 1934-yil 5-martda Dushanbeda vafot etadi.

4. Xulosa. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, XX asrning atoqli vakillaridan biri Abdulvohid Burxonovning ilmiy va ijodiy faoliyati hamda Sadriddin Ayniy, shuningdek boshqa ma'rifatparvarlarning qoldirgan fikrlari g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa zamondosh Ayniyning bir qator esdaliklarida va asarlarida u bilan bog'liq xotiralari o'ziga xos ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aliyev S. "Buxoroda bitilgan baytlar". Toshkent-1992. 38-42, 45-bet.
2. Beshimov M.. Tarix o'qitish metodlari va ularning turkumlanishi. // Zamonaviy tarix fani metodologiyasining dolzarb muammolari mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari 2021-yil 24-mart: 269-271
3. Beshimov Maksud. «Markets of Bukhara.» Central Asian journal of social sciences and history 2.5 (2021): 18-21.
4. Beshimov Maqsud Komilovich "Mirzo Abdulvahid Munzim-A Well-Known Educator, Writer, Editor and Public Figure" International Journal of Development and Public Policy, 1 (7), 144–146.
5. Beshimov Maqsud. XX asr boshlari Buxorodagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatning tarixiy adabiyotlarda bayoni. // Buxoro tarixi masalalari mavzuidagi Respublika ilmiy-amaliy (onlayn) konferensiya materiallari: – Buxoro-2021. 258-263
6. Sadriddin Ayniy. "Qisqacha tarjia holim". Toshkent-1960. 75-76-bet
7. Джураев Ш. Толкование уникальной книги в Бухарском музее //Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы развития. – 2019. – С. 146-148
- 8.